

SAMOOCENA PRACY NAUCZYCIELA WIEDZY O SPOŁECZEŃSTWIE

Małgorzata Osińska

Mgr historii, wieloletni współpracownik Centrum Edukacji Obywatelskiej oraz Okręgowej i Centralnej Komisji Egzaminacyjnej. Współautorka i trener programów edukacyjnych dla nauczycieli, współautorka programu nauczania z przedmiotu Historia dla szkół ponadgimnazjalnych.

Właściwa realizacja podstawy programowej wymaga od nauczyciela systematycznej oceny prowadzonych przez niego działań edukacyjnych, metod i sposobów pracy, systemu oceniania, pomysłów na lekcje. Ocena ta może być formą autorefleksji nauczyciela, próbą udzielania sobie samemu odpowiedzi na pytania: „Które elementy podstawy programowej realizuję?”, „Co mi się udało?”, „Co zrobiłem dobrze?”, „Z czym mam problemy?” itp. Refleksję taką warto prowadzić na bieżąco, w ustalonych, ale niezbyt długich odcinkach czasu, co miesiąc, po realizacji każdego modułu tematycznego lub cyklicznie, według własnego uznania. Efektem takiej autorefleksji powinna być modyfikacja dotychczasowych działań (jeśli nauczyciel oceni, że wymagają one zmiany) i ogólniej – skuteczne poszukiwanie sposobów kształtowania kompetencji, określonych w podstawie programowej.

Innym sposobem uzyskiwania informacji przez nauczyciela na temat jego pracy może być informacja zwrotna od ucznia. Uczeń jest – co oczywiste – najlepszym źródłem informacji na temat skuteczności i atrakcyjności sposobów nauczania i oceniania, atmosfery na lekcji oraz innych ważnych dla właściwego procesu edukacyjnego czynników. Warto nie tylko obserwować postępy i problemy uczniów, ale także pytać o ich ocenę lekcji, projektów czy zadawanych prac domowych i wykorzystywać ją do modyfikacji własnych działań. Dużo okazji do uzyskiwania od ucznia bieżącej informacji zwrotnej na temat pracy nauczyciela stwarza ocenianie kształtujące. Sprawdzanie realizacji podanych uczniowi na początku lekcji celów, ocena stopnia opanowania kryteriów sukcesu (tzw. „nacobezu”¹), stosowanie techniki zdań podsumowujących, techniki oceniania trudności, testu samokontroli i stwarzanie innych jeszcze okazji do refleksji na temat procesu edukacyjnego dostarcza nauczycielowi szybkiej informacji o tym, jak pracuje i co powinien w swojej pracy zmienić.

¹ „Nacobezu”, czyli „Na co będę zwracał uwagę, oceniając pracę ucznia”.

Bardzo często spotykaną formą uzyskiwania informacji zwrotnej od ucznia jest mi-niankieta. Nauczyciel, tworząc ankietę, może sam ułożyć takie pytania, na które chciałby uzyskać odpowiedź od swoich uczniów. Jej dodatkowym atutem jest anoni-mowość, która daje uczniom poczucie bezpieczeństwa. Warto ją przeprowadzać czę-ściej niż na koniec roku czy semestru – można wtedy stosować krótkie, mniej czaso-chłonne formy. Łącząc pytania ankietowe z informacjami pochodzącymi z procedury oceniania kształtującego i autorefleksją, można uzyskać bardziej kompletną infor-mację o własnej pracy. Warto, aby każdy nauczyciel opracował swój własny system samoewaluacji, który pozwoli mu oceniać, w jakim stopniu realizuje wymagania za-warte w podstawie programowej kształcenia ogólnego, i na bieżąco doskonalić swój warsztat pracy.

■ Przykładowe pytania do ankiet lub rozmów z uczniami

1. Jakie były Twoim zdaniem lekcje wiedzy o społeczeństwie? Zaznacz właściwe określenia. Możesz zakreślić kilka lub dopisać swoje.

- nudne
- ciekawe
- trudne
- łatwe
- typowe
- nietypowe
- z małą szansą na aktywność
- z dużą szansą na aktywność
-

2. Czy kryteria oceniania na koniec semestru i koniec roku zostały podane w sposób jasny i wyczerpujący?

- tak
- nie
- częściowo

3. Czy kryteria oceniania poszczególnych zadań i aktywności na lekcji są dla Ciebie jasne?

- tak
- nie
- częściowo

4. Oceń stosowane przeze mnie metody aktywizujące wstawiając znak „+” lub „-” w odpowiednie miejsce w tabeli (możesz wstawić kilka znaków obok jednej metody). Jeżeli masz jakieś spostrzeżenia z nimi związane (np. propozycję jakiejś zmiany, aby metoda była skuteczniejsza), zamieść je w rubryce „Uwagi”.

Metoda/forma pracy	Ciekawa i angażująca	Ułatwia zdobywanie i zapamiętywanie wiadomości	Rozwija umiejętności obywatelskie	Skuteczna – nauczyłam/łem się				Uwagi
				bardzo dużo	dużo	trochę	wcale	
Projekty uczniowskie – zespołowe								
Projekty uczniowskie – indywidualne								
Rozwiązywanie problemów								
Analiza przypadku								
Dyskusje i debaty								
Odgrywanie ról, socjodramy, inscenizacje								
Gry i zabawy edukacyjne								
Analiza materiałów źródłowych, w tym dokumentów prawnych								
Praca w parach, grupach								
Nauka pisania petycji, skarg, wniosków i in.								
Zajęcia poza szkołą (wycieczki, wizyty w urzędach, wystawy, itp.)								
Teczki (portfolio)								
Metody audiowizualne (filmy, nagrania, internet)								
Wywiady, ankiety								
Wykład								
Praca z podręcznikiem								
Praca z zeszytem ćwiczeń								

5. Uzupełnij tabelę, wstawiając X w wybranym miejscu.

Czy nauczyciel:	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie
1) zachęca Cię do wypowiedzania własnego zdania?				
2) inspiruje Cię do samodzielnego myślenia?				
3) przygotowuje Cię i zachęca do obywatelskiego działania?				
4) uczy współpracy z innymi?				
5) pokazuje Ci związki przedmiotu z życiem publicznym?				
6) pokazuje Ci związki przedmiotu z innymi dziedzinami wiedzy?				
7) jest dostępny po lekcjach?				
8) buduje Twoje poczucie własnej wartości?				

6. Wybierz formy sprawdzania wiadomości i umiejętności, które najbardziej Ci odpowiadają:

- bieżąca ocena udziału w lekcji
- wypowiedź ustna
- dłuższa wypowiedź pisemna
- test zadań zamkniętych
- udział w dyskusji/debacie
- teczka/portfolio
- ocena efektu pracy grupy projektowej
- klasówka po zakończeniu działu
- kartkówka z niewielkiej partii materiału
- inne, jakie.....

7. Ocena, którą otrzymałaś z WOS na koniec semestru (roku) jest według Ciebie:

- sprawiedliwa, czyli adekwatna do Twojej wiedzy i umiejętności
- niesprawiedliwa, ponieważ umiesz więcej, niż uważa nauczyciel
- niesprawiedliwa, ponieważ niektórzy umieją tyle samo, a dostali wyższą ocenę od Ciebie
- nie potrafię tego ocenić

8. Co mogłabym/mógłbym Twoim zdaniem zmienić w sposobie prowadzenia lekcji WOS, tak żebyś mogła/mógł lepiej z nich korzystać?

.....

9. Jak Ci się podobały dzisiejsze zajęcia? W każdym z punktów podkreśl jedno zdanie, najtrafniej opisujące Twoje odczucia na lekcji WOS. (Źródło: D. Sterna, *Ocenia-*

nie kształtujące w praktyce, Warszawa 2008, s. 116, na podstawie: M. Harmin, *Duch klasy. Jak motywować uczniów do nauki?*, Warszawa 2008, s. 81).

1. Pewność siebie:
 - Byłem z siebie zadowolony.
 - Czułem się dość pewnie i bezpiecznie.
 - Nie potrafię tego ocenić.
 - Nie czułem się zbyt pewnie.
 - Czułem, że jestem do niczego, zły, głupi.
 2. Zaangażowanie:
 - Cały czas czułem się pełen energii i zajęty.
 - Przez większość czasu czułem się pełen energii i zajęty.
 - Nie potrafię tego ocenić.
 - Nie wkładałem zbyt wiele energii w pracę.
 - Czułem się bezsilny i ospały albo niespokojny i napięty.
 3. Samodzielność:
 - Wiele razy decydowałem o sobie i czułem się odpowiedzialny za swój wybór.
 - Czasem decydowałem o sobie i czułem się trochę odpowiedzialny.
 - Nie potrafię tego ocenić.
 - Dałem się prowadzić innym osobom, nie wkładałem w uczestniczenie w lekcji zbyt wiele własnej woli.
 - Cały czas czułem się kontrolowany i sterowany. Wcale nie miałem poczucia odpowiedzialności za to, co robię.
 4. Współpraca:
 - Czułem, że należę do grupy, że jestem w pełni akceptowany.
 - Czuję się w naszej klasie raczej dobrze.
 - Nie potrafię tego ocenić.
 - Nie czuję się w pełni akceptowany przez kolegów i koleżanki.
 - Czuję się odrzucony przez grupę.
 5. Świadomość uczenia się:
 - Przez cały czas lekcji uważałem i reagowałem odpowiednio.
 - Przez większą część czasu uważałem i reagowałem odpowiednio.
 - Nie potrafię tego ocenić.
 - Często czułem znudzenie i nie brałem udziału w zajęciach.
 - Nie uważałem i większość czasu się nudziłem.
- 10. Ankieta do wykorzystania przez nauczycieli, którzy prowadzą zajęcia wg zasad oceniania kształtującego**
- Czy rozumiałaś/eś od początku, jakie są cele lekcji?
 - Czy to, co robiliście na lekcji, było związane z celami?
 - Czy nauczyciel sformułował jakiś ciekawy problem/pytanie wiążące się z lekcją?
 - Czy zostało określone, czego konkretnie macie się nauczyć i jak to będzie sprawdzane?
 - Czy nauczyciel podał kryteria oceniania udziału w lekcji i/lub wykonania ćwiczeń?
 - Czy Twoja praca została zgodnie z nimi oceniona?
 - Czy otrzymałaś/eś informację zwrotną o swojej pracy?
 - Czy wynikało z niej, co zrobiłaś/eś dobrze, a co powinnaś/powinieneś poprawić czy uzupełnić?
 - Czy miałaś/eś okazję ocenić własną pracę lub pracę koleżanki lub kolegi?